

ناریشا چیرۆکا گەلەکی کورت *

ن: ابراهیم سبتی

و: صبیح محمد

پشتی دەرچوونا کتیبە (هەلچوونا) یا ناتالی ساروت ل سالا ۱۹۳۲ی، نقیسەرین چیرۆکی رەنگەکی دی یی هونەری دیت، وەکی چیرۆکا کورت بوو، بەلێ ژلایی روخسار و ناڤەرۆکیڤه یی جودابوو، ناڤی وی ژێ بوو چیرۆکا گەلەک کورت. و (هەلچوون) ئیکەم دەستپیکەر بیا دیکومینتکرییە کو دبیتە میژویەک بۆ دەستپیکا فی هونەری نوی، و وەرگیرانا فی پەرتوکی ل سالیڤن حەفتیان بۆ زمانی عەرەبی بۆ ئەگەری سەرئەج راکیشانا چیرۆکنقیسیین عەرەب، لەورا ل روژنامە و کوفاریڤن تاییەتمەند هیدی هیدی چیرۆکین وەسا دەرکەتن کو باندورا ساروتی ل سەر یا دیار بوو. و سەرپاری هندی کو قوناغا پیشەنگییا چیرۆکا عیراقی پویتە ب دەقی نەک ب روخساری دکر، بەلێ دگەل هندی

وەرارا دەقی کاری سەرەکی چیرۆکنقیسیین وی قوناغی بوو، حەتا راددەکی کو ئەنجامدانا هەر گهورینەکی د تەکنیکا گشتیدا ب زەحمەت کەت، ژبەر هندی ژێ کار ب تنی ل سەر دەقی بوو، بەلێ ل وی زاکی هەندەک زیدەگافی د شیوازی نقیسینا چیرۆکیدا هاتنە ئەنجامدان، کو ژ هەندە پینگاقین هونەری پیک دەاتن ئەویڤن کو پیڤدقی بوون ب گهورینا شیوازا و چوونا ناڤ تەکنیکا چیرۆکی ژبو قیراگەهشتنا کاروانی وەرارا ئەدەبی ل جیهانی، دیارکری.. هەر ژبو فی ئیکێ ژێ ل سالیڤن چلان پارێزەر (یوئیل رسا) هەندەک چیرۆکین گەلەک کورت بەلاڤکرڤن، ئەڤەژی ل دویف گوتنا (باسم عبدالحمید حمودی) یی رەخنەگر، لەورا ئەڤە وەک دەستپیکەر بو فی هونەری ل عیراقی هاتە هژمارتن.. پشتی

نانالی سارود

رهنگی بهری یه، دگهل هندئ کوهندهک بهلگه
ئامازهی ددهنه وی چهندي کو دهسپیکا فی هونهری
یا عیراقی بوو ل سالتین چلان وهک ههقبه رکرنهکی
دگهل دهولهتین دی یین عه ره بی.

گهورینین چهرخی و وه رارا زانستیا مه زن رولهک
د ژ دایکبونا فی هونهری دا هه بوو، هوسا چیروکا
گهلهک کورت بو دهربرینهک ژ رویدانین ژيانا بله ز یین
کو د پیدفی کورترنی دهه ر تشته کیدا .. قیجا ئەف
هونه ره نه ژ دایکبووی فی کافی یه، یان ژ یی ب
سانا هییه ههروهکی هندهک هزردهکن، بهلکی ژ
هونه رین ب زحمه ته، و کونترول کرنا وی وهکی
دا هینانا هه ر دهقکی دی یی چیروکی، یا ب زحمه ته،
لهورا پیدفی تهکنیکه کا تاییه ته د روخسار و

هینگی سهر بو ر که تنه دو یف ئیک هه تا گه هشتینه پلا
گه هشتنا هونه ری ل هه ردوو قوناغین شیتستان و
ههفتیان، و (بئینه الناصری) د کومه لا خودا (حدوة
حصان) ل سالا ۱۹۷۴ چیروکهک به لافکر ب نا فی
(چیروکه کا گه لهک کورت) .. و ل سالا ۱۹۷۵ (خالد
حبیب الراوی) پینچ چیروکی گه لهک کورت دنا ف
کومه لا (القطار اللیلی) دا، به لافکر، پاشی د هه مان
دهمدا ژی (الریمی و اللامی و احمد خلف) ژ
چیروکی و هه سا به لافکر ..

وه سا دیاره کو وه رارا هه سته چیروکنفیزی و
دیتنا سهر بو رین عه ره بی و جیهانی و شروهه کرنا
ئه نجامین دوماهی بوینه ئه گه ری به ره مه ئینانا
رهنگه کی دی یی چیروکی کو ب دروستی نه وهک

ستراکتوریدا و زیرهکیهکی د بهریکفهئینانا زمانیدا و کورتکرنا رویدانا فهگپیرای و قهباری پهیقین دهربرینی ژ بابته دی دکن.

ل فیتری گهورینا بهردهوام د روخساری چپروکیدا یا گرنگه، هروهکی (ناتالی ساروت) دبیزیت: (ئهرکی هونهری نویبون و خونویکرنا بهردهوامه) ل وی وهختی کو هونهری چپروکا گهلهک کورت پشتی دمهکی دی کهفن بیت، ههکو چپروکنفیس ل بهر روناها لئینا بهردهواما تشتا و گهورینین بلهزین چهرخی، تشتهکی دی د نافرین.

هوسا پهیداوونا چپروکا گهلهک کورت نه تشتهکی غریب و ژ نشکهکیفه بوو (سهباری داخباربونا دیار ب ساروتی) ب تایهتی ژی نهدهبی عههبی چهنیدین بزاقین نویکرنی ب تایهتی ژی د شعریدا بخوفه دیتینه، بهلی فان بزاقا کارتیکرن د بهردهوامی و ههبوونا ویدا نهکریه.

و ل فیتری نهام داکوکی ل وی چهندی دکن کو هونهری چپروکا گهلهک کورت نهشتیت ببیته نهلتهرناقیفهک بو کورته چپروکی خودانا ههبوونهکا سهبرخو، چونکی هر بزاقهکا داهینانی دی باهرا خو ژ بهلاقهبوون و فهبوونی وهرگریت، داکو کیانهکی سهبرخو بو خو دانیت.

د بیاقی چپروکا گهلهک کورتدا، چپروکنفیس پیدقی سهردههریهکا تایهته دگهل نهجامین پیشکهفتنی نهوا کو هاریکاریا وی کری نیچیرا گاقهکا بلهز بکته و بکته کارهکی هونهری ب مهرجین کورته چپروکی بهلی ب رهنهکی دی.

قیجا پهنابرن بو فی هونهری نه ژهر هندئ یه کو یی کورتنره ژ چپروکا بهربهلاف.. بهلکو ژهر بههای وی یی هونهریه و یا دووی ژی ژهر زیرهکیا نفیسهری بخویه، چونکی دقت

چپروکنفیس ب کارزانی سهردههری دگهل شیوازی ئاقاهی و کورتکرنا رویدانی و کارکرنی ل سهر بیاقهکی کیمتری پهیقان بکته یین کو دبنه نهگهری واتیین مهزن نهوین کو فهگپیرانی کورت دکن، و ل دوماهی ژی سهرکهفتن د چپکرنا لیدانا دوماهییدا.

هوسا داهینانا چپروکنفیس فاکتهرهکی مهزن بوو دسهرنیخستنا فی هونهریدا و دانانا رهگزهکی نهدهبی ژ کورته چپروکی ل سهر شهنگستی پیگیرکرنی ب بههایین جوانی و هوشیاری و فهگواسنا جیهانین مادی و ب رییا زمانهکی چر و پر.

ژلابی جیهانیه (ناتالی ساروت) یا پیشهنگ بوو دفی مهیدانیدا، پاشی (بروخس و کالیفینو) و همیمان نهزمونگهری و هاقیبوونگهری وهک شهنگسته د دهرهینان و چارهکرنا هونهریا رویدانی دا دگهل ب کارئینانا گاقهکا فهقهتیای د چارهکرنا چپروکیدا، پهیرهوکریه.

قیجا نفیسهری فان رهنهک چپروکا، پیگیری ب هممی مهرجین چپروکا گهلهک کورت کریه و مهودایهکی هونهری دایی، نهف مهودایه پالدهته رهوشهنبیریا هوشیاری و بزاقا پاراستنا راستیا زاراقی.

مهزیکا لهزا ژیانی و زیدهبوونا گهنجینا رهوشهنبیریا چپروکنفیس، هاریکاریا وی کر رولی خو ب بنیت د داهینانا چپروکا گهلهک کورت دا نهوا کو شهنگستی وی خهستبوون و کورتکرن و لیدان و شیانا زمانی و بابتهی وهرگری ژ ژیواری و نهندیشهی ل دویف بنهمایین ههفچهرخ یین کو پالدهنه ئالوزی و دناف ئیک ههلبوونا لایهین ژیانی ل ژیر سیبهره وهرارا زانستی و شورهشا مهزنا پیزانینان.

پشتی (ناتالی ساروت) چيروکين خو نقيسين، کارتیکرنا وان ل گوره پانا نه ده بيا فرهنگي و جيهاني وهکي ئیک مهزن و گرنګ بوو. چونکي رهنګه کي نوي ژ هونه رين په خشانا چيروکي په يدا بوو، و خه لکه ک پالدا پشکداري د جهگيرکون و سرئخستنا هونه ريا زارافي نويدا بکن. و د پورتوکا خودا ناتالی ساروتي پشکدارييه کا کاريهگر کر د پيشفه هاتنا کومه له کا نويا نه دي پين فرهنگي نه وين کو به ريف پيشفه برنا جوړي نوي نقيسيني ب ستوهي خوفه گرتي وهکي (بيکت - ميشيل بوتور - سارويان - سولير...) و ساروتي ته کنکين ئیکانه ب کارئنان د ديارکونا لايه نين سوير د چيروکا گه له ک کورت دا نه واکو ره خنه گرین نه ده بي ديژني کورتيله چيروک وهکي خه سترکن و ئيحاء و کورتکرن.

نهف ته کنکيه بوونه دستپکرنه کا دروست بو في هونه ري ل دويف بوچوونا گه له ک ژ ره خنه گرا وهکي (توماس بيرنز) نه وي ديژني: (زه حمه تا کورتيله چيروکي د کورتيا ويدايه و گريا وي يا ب ساناهي و راسته و خو بيت و وينه کرنا که سانين وي يا کورت و موکم و گريداى نافه روکه کي بيت و درئخستنا وي ژي يا ب هيز بيت).

نهف رهنګي چيروکي مشه بوو ژبه رکو هونه ره کي نوييه، ب ريا وي چيروکنفيس د شيت داهينان و زيره کيا خو بهرچاډ بکه ت، بهر وفاژي هزرين هنده کا کو نهفه هونه ره کي ب ساناهي تره ژ کورته چيروکي و هر نقيسه ره ک خو هکه بي دستپکهر ژي بيت دي شيت سه ره دهری بي دگهل که ت، و ل فان سالي بوري روزنامين ره وشه نبيري پر بيون ژفي هونه ري نوي، له ورا چيروکنفيسين ژ همي ته مه نا زيده باري هنده ک نقيسه رين ژنوي هاتينه گوره پانا چيروکي نه وين کو و هسا هزرکرين ب نقيسينا

چيروکا گه له ک کورت بين گه شتینه مرادا خو، ده ست ب نقيسينا في جوړي کر.

هنده کين نهف رهنګه نقيسي، ب دروستي ب ريا دانانا بنگه هه کي ب هيز بو في رهنګي نقيسيني ل دويف مه رجين دروستين نقيسيني، پشکداري د جهگيرکونا ويدا کر. و ل بهرام بهر هنده کا ب خه له تي و هسا هزرکر کو ب ساناهي کرنا في هونه ري دي وان دانسته دناډ ليستا نقيسه رين شه ره زايين ويدا.

جوړي ئيکي بي نقيسه را خو ب ئيکه تيا بابته تي و سه رهاتي و خه سترکن و ئيحاء و کورتکرن و نشکافي پشت گه رمکر، له ورا ده قين وان دگه شتي بوون و نه گه رين ب سه رکه فتني ب ده ست خو ئيخستن و هنده ک ژوان ژبه ر هيزا وان و زانينا نه پين ياري شينواره ک د دويف خوړا هتلا و شيان بچنه دناډ يانا چيروکا گه له ک کورتدا نه واکو (ناتالی ساروتي) دامه زاندي.

به لي جوړي دي بي نقيسه ران نقيسينين وان وهکي په خشانين لاواز و هه وال و گوتارين کورت و سه رقه سه رقه بوون و نه وان هژمارتن وهکي چيروکين گه له ک کورت و ژبيرا خو برن کو نهف جوړي نقيسيني دبنه رته د پالده ته رويدانا کورتکري يا نشکاف و ئيحاء و ناډ و نيشاني بي کو ده يته هژمارتن گرنگرين گريبه ندين وي.

و (ولته ر کامبيل) د فه کولينا خودا نه واکو ل ژير ناډ و نيشاني (روخسار د چيروکيدا) ديژني: (هه کو تو بزافي دکه ي کورتيله چيروکي بنقيسي دقيت سه حکه يه ب ده هان نمونا و شروفه بکه ي و سه حکه يه بهرگين گوډارين نه ده بي و ره وتين نوين في جوړي بخويني).

و نقيسه ره کي دي داکوکي دکه ت کو نقيسينا کورتيله چيروکه کا ب کير به لافکرني بهيت دقيت

پشتی هزرکرنه کا دریژ بیت و ب شیوه کی هیواش و ل سهر خو بیت، و ئەف چهنده ژى زهمه تا نفیسینا فی هونه ری دیار دکهت ب تایبه تی ژى دقت نفیسه ری وی راستیا رهگهز و مه رجین وی بزانیته و هویرینی د نفیسینا خودا بکته ههروه کی باشلار دبیزیت: (نفیسه دقت خاندن ههوه کی هوشیار بیت ههتا دویرتین راده).

ژلایی رهخنه ییقه ب گرنگیه کا مه زنفه بهحسی چیروکا گه لهک کورت نه هاتییه کرن، بهلکی تنی هندهک نفیسینن ته راهه را بوون، بزاف نه دکر داکوکی ل فی هونه ری نوی بکهن ههروه کی هونه ره کی ب زهمهت و ئەنجامی هندهک فاکته را کو په یوهندی ب وه رارا لهزا ژيانا ههفچه رخ ههیه ل سهر هه می ئاستا و ئەو هوشیاریا نفیسه ری کورته چیروکی گه هشتی ئووی کو شوره شهک ل سهر شیواژین کلاسیکی کری و چوویه دناف نوپخازییا پشته فنانگری ب گوتارین ههفچه رخ د دهستفهدانا زمانی چیروکی و ستراکتورا دهقی و داریتنا سه رهاتی.

لهورا هندهک بزاقین رهخنه یی بهحسی چیروکا گه لهک کورت دکر هه ره وهکی ژ دهرفه ی چارچوقی تیورکرنی ههروه سا نه شیان ههلوسته کی ئیکلاکه ر بهرامبه ر فی هونه ری نوی وهربگرن.

هوسا چیروکنفیسسی خو لبه ر پیدقیین هوشیاری و نوپکرنی گرت بو گه هشتنا کورتیا داهینانا ئەدهییا ههفچه رخ، لهورا ژى پشتی چهند بزاف و دو دلایا به رهه می وی رونا هی دیت،

فیدجا وان نفیسینا دهربرینا پیدقیه کا فهر دکر ژبو دانانا رهگهزه کی ئەدهی کو ژیتاتیا وی بو هونه ری چیروکییه، بهلی ژلایی ستراکتور و دایرتنی فه نه وهکه هه فه .. و یا گرنگ بوو تیبینیا فان بزافا هاتباکرن و وهی رهنگه کی نوی بهینه هژمارتن کو گه لهک فاکته ر بوونه ئیک ههتا ب فی رهنگی ئەفرو ئەم دبین دهرکته ی. هوسا ژى چیروکنفیسسی زانی کا چ بکته دا سه رنجا یی بهرامبه ر ب راکیشیت ئەوی ئاماده ژبو وهرگرتنا خالین گهش دناف دهقیدا، ئەف چهنده ژى ژلایی هنده رهخنه گرین کو ب کویری فهکولینا دهقی کری وهکی بهکه یه کا خودان تایبه تمهندی، داکوکی ل سهر هاتییه کرن و رولان پارت ژى د په رتووکا خوا - پلا سفرا سه دی - وی راستی دوویات دکهت ههکو دبیزیت دهقی ئەدهی بهکه یه کا سه ربخو و تهکوزه ..

فیدجا رهخنا ئەدهی د مه ندبوونه کا ریژه ییدا دبوریت، دبیت ژ هندی بهیت کو گه لهک رهخنه گر رازی نابن بنفیسن و وهک دهستنیشانکرن دهیلان سه ربورین چیروکا گه لهک کورت ل دور خو بزقرن، چونکی کهس نینه ل سهر بنفیسیت، و ناریشپه نه د کیمیا دهقین به لافگری دایه ههروه کی هندهک هزر دکهن، بهلکی د ئاستین چیژ و بوچوونا بابته ی و تهکنیکا فان دهقادایه، هوسا دق چیروکا گه لهک کورت هندهک رهخنه گرا دکهته دوژمنین خو هندهکین دی دهستا بو دقوتن و وهسا دهژمیرن وهکی ژ دایکبووی مالچوکی کورته چیروکی .. و ب بوچوونا مه ئەفی هونه ری هوشیاریا چیروکنفیسسی و شیانا وی بو چوونا ناف هندهک جیهانین دی بین نوپکرن و داهینانی، سه لماندیه.